

Universitat Autònoma de Barcelona

Institut de Ciències de l'Educació

FORMACIÓ DEL PERSONAL FORMADOR
PLA DE FORMACIÓ
2011-2013

Institut de Ciències de l'Educació

1. Antecedents
2. Punts forts del Model de Formació del Personal Formador de l'ICE de la UAB
 - Equips ICE de la UAB, clau de volta del model de formació permanent
 - *Variabilitat i complexitat de l'oferta*
 - *Capacitat de respondre a les demandes del territori*
 - *Adaptabilitat a la demanda*
 - *Vincles entre formació, innovació i recerca*
 - *Organització horitzontal, cooperativa i relacionada amb la pràctica*
 - *Capacitat de divulgació*
3. Apostes estratègiques
 - 3.1. Actualització del Model de Formació del Personal Formador de l'ICE de la UAB
 - *Fonaments del model*
 - *Competències del personal formador*
 - *Condicions per formar part d'un equip*
 - *Formació identificada en estadis*
 - *Curs destinat a capacitar personal formador*
 - *Reforçament del vincles entre formació, innovació i recerca*
 - 3.2. Definició i difusió del model d'aprenentatge centrat en la persona que aprèn i en la integració de les TIC
 - *Fonaments del model*
 - 3.3. Definició i difusió d'un model de formació en centre dissenyat per impulsar canvis als col·lectius docents
4. Línies d'actuació. 2011-2013
5. Consideracions i propostes

Institut de Ciències de l'Educació

1. Antecedents

Dins del marc de Formació Permanent del Professorat de Catalunya, l'ICE de la UAB constitueix, a l'any 1991 el seu model de formació del personal formador per tal de donar resposta a les necessitats que genera la reforma educativa i, alhora, impulsar processos d'innovació.

Amb aquesta filosofia es creen els "Equips ICE", integrats per personal docent de tots els nivells educatius -Infantil, Primària, Secundària i Universitat- que apleguen professorat formador amb reconeguda experiència i implicació en processos d'innovació.

Aquest model, basat en el principi de l'autoformació entre iguals, amb aportacions de persones expertes en el tema, ha estat reconegut per part del Departament d'Ensenyament com un instrument especialment adequat per garantir la formació del personal formador de Catalunya. Tanmateix, en el Pla Marc de Formació Permanent 2005-10, es reconeix i es valida aquesta funció destacant la idoneïtat dels ICE per continuar exercint aquesta tasca, atesa la seva capacitat, demostrada al llarg dels anys, per vincular formació, recerca i innovació.

Després de 20 anys de consolidació d'aquest model, que sempre ha anat desenvolupant noves formes de formació, l'ICE de la UAB es planteja la seva revisió i actualització, a l'espera de les concrecions que es puguin derivar de les directrius que estableixi el Departament d'Ensenyament.

Aquest document pretén doncs analitzar, amb dades actualitzades, les funcions que desenvolupa l'ICE de la UAB en l'àmbit de la formació del personal formador i plantejar les línies estratègiques que permetin adequar aquesta formació a les noves necessitats del sistema educatiu.

1. Punts forts del Model de Formació del Personal Formador de l'ICE de la UAB

Els equips, clau de volta del model de formació del personal formador

Els "equips" són l'instrument clau de l'ICE per vertebrar la formació del personal formador. Estan constituïts per professores i professors en actiu, sovint de diferents nivells educatius, que, mitjançant un procés que combina l'autoformació amb la formació dirigida, estableixen criteris comuns d'actuació i comparteixen estratègies d'intervenció.

Les persones que componen aquests equips compaginen l'exercici de la docència amb la dedicació, bé que parcial, a la formació permanent del professorat i elaboren un marc teòric

Institut de Ciències de l'Educació

compartit, ric i flexible, que orienta el conjunt d'accions de formació i d'assessorament protagonitzades per l'ICE de la UAB.

Entre les funcions que realitzen els membres dels equips cal remarcar la seva intervenció com a formadors en els programes del PFZ, l'anàlisi i l'avaluació de les activitats que s'han dut a terme, l'elaboració de materials, la proposta de noves iniciatives de formació, l'impuls i el desenvolupament d'experiències d'innovació, l'assessorament i el guiatge en projectes de centre...

Variabilitat i complexitat de l'oferta

Actualment, hi ha **49** equips de formació del personal formador que comprenen des de l'Educació Infantil fins a la Formació Professional de Grau Superior.

Núm. d'equips en funció del nivell educatiu al qual pertanyen CURS 2010-11	
Equips d'Educació Infantil i Primària	10
Equips d'Educació Secundària	17
Equips internivells	15
Equips de Formació Professional	7
TOTAL	49

Capacitat de respondre a les demandes del territori

El personal formador que integra els diferents equips de l'ICE de la UAB s'apropa a les **500** persones. A més, es compta amb una xarxa de professorat proper, constituïda per aquells professionals que en els darrers 5 anys han col·laborat en activitats puntuals o han format part d'alguns dels grups de treball.

Les persones formadores de l'ICE de la UAB cobreixen bona part de les demandes que genera el sistema, en especial les que es deriven dels Serveis Educatius que es troben dins de la seva àrea d'influència.

Activitats de formació realitzades per professorat formador de l'ICE						
	Assessoraments	Cursos	Tallers	Jornades	Seminaris	Conferències
2008-09	236	365	51	125	150	74
2009-10	302	275	118	220	119	43
2010-11	275	262	79	198	80	20

Font: GAF

Adaptabilitat a la demanda

El personal formador està preparat per respondre a les demandes que es promouen des del Departament d'Ensenyament. Quan apareix alguna línia de treball nova, s'estimula la constitució d'un nou equip. En el període 2005-10 s'han creat o revitalitzat **13 equips** per tal d'adaptar la formació a les noves exigències del sistema educatiu, en especial, les que es deriven de les

Institut de Ciències de l'Educació

línies prioritàries establertes pel Departament d'Ensenyament: escola inclusiva, currículum i innovació, tecnologies de la informació i la comunicació, millora i desenvolupament personal i gestió de centres.

Vincles entre formació, innovació i recerca

Tots els equips tenen com a objectiu establir un vincle entre la formació, la recerca i la innovació. En molts casos aquests equips estan integrats, a més de professorat d'infantil, primària o secundària i personal vinculat a l'administració educativa, per professorat universitari que participa impulsant i coordinant la reflexió conjunta o senzillament com una persona més de l'equip de treball. Això facilita la comunicació entre **la recerca** que es fa als departaments de la universitat i la **innovació** que es realitza en els centres, de la qual en són protagonistes bona part dels formadors i formadores. Aquests vincles permeten afrontar les activitats de **formació** amb més seguretat i garanties d'èxit.

Quan a l'equip no hi figura cap persona vinculada a la universitat, en el seu pla de treball, que es revisa anualment, s'hi inclouen activitats de formació i/o assessoraments a càrrec d'especialistes externs.

Organització horitzontal, cooperativa i relacionada amb la pràctica

En el model de formació del personal formador de l'ICE de la UAB no es fan, d'entrada, divisions entre teoria i pràctica, atès que treballen conjuntament professorat universitari i professionals en actiu d'Infantil, Primària i Secundària. La tasca que s'hi porta a terme està molt relacionada amb la **pràctica** real del dia a dia (no té com a finalitat generar materials que no es posen en pràctica). És **innovadora** i **investigadora** de noves maneres de fer.

Capacitat de divulgació

Els equips ICE de la UAB exerceixen tasques de **divulgació** i contribueixen a difondre les innovacions i les bones pràctiques a la resta del professorat de Catalunya i d'altres indrets, participant en congressos, simposis, taules rodones... i, sobretot, organitzant trobades i jornades de caràcter anual.

Activitats de formació del professorat i de difusió organitzades pels equips ICE UAB CURS 2010-11	
Jornades i Trobades	11
Cursos i seminaris d'oferta pròpia	22
Cursos i seminaris de FP	16
Activitats de difusió organitzades conjuntament amb altres institucions	3
Llibres publicats (integralment o en part per personal formador)	5
Comunicacions a Congressos estatals i d'àmbit internacional	4
Articles en revistes especialitzades	15

En resum, els equips ICE de la UAB tenen un ampli component **plurifuncional** que constitueix el seu principal actiu. Les activitats de formació permanent realitzades fins ara han generat un capital de recursos humans i un considerable bagatge d'experiència acumulada. No obstant, per

Institut de Ciències de l'Educació

tal de progressar en la millora qualitativa de les accions de formació i alhora respondre a les noves necessitats formatives, es fa imprescindible disposar d'un marc comú de confluència. Les línies estratègiques que s'exposen a continuació responen a aquesta necessitat de vertebrar un discurs compartit entre els diferents equips.

3. Apostes estratègiques

3.1. Actualització del Model de Formació del Personal Formador de l'ICE de la UAB

Fonaments del model

- Formació com a autoformació: el professorat és el subjecte actiu de la formació
- Formació com a reconeixement i valoració de la tasca docent, entesa com una reflexió a partir del que s'està fent
- Formació com un camí entre la pràctica d'aula i l'elaboració del coneixement didàctic: la tasca del professorat entesa com un procés de reflexió i millora de la pràctica, encaminada a formular-se preguntes, analitzar la realitat, fer hipòtesis, buscar i trobar solucions
- Formació com a tasca compartida: un model que planteja la millora com a resultat de l'intercanvi, de la comunicació i de la cooperació
- Formació al servei de la millora educativa

Competències del personal formador

Expressar-se eficaçment i dominar els recursos comunicatius adequats a cada una de les situacions formatives.

Els elements principals que conformen aquesta competència són:

- L'ús adequat de la llengua oral i escrita
- L'ús de recursos expressius i de suport per garantir una bona comunicació
- Una bona i atenta escolta

Mostrar capacitat per conduir i dinamitzar grups humans

Els elements principals que conformen aquesta competència són:

- L'ús d'habilitats socials per garantir una bona harmonia de grup
- L'empatia, la tolerància i l'acceptació de diferents punts de vista
- La cura i el respecte en el tracte

Tenir una sòlida formació en continguts didàctics

Els elements principals que conformen aquesta competència són:

- La concepció d'un model didàctic que parteix de l'experiència i la contrastació amb altres per construir nou saber

Institut de Ciències de l'Educació

- La creació d'un entorn d'aprenentatge reflexiu, crític i suggestiu que respecti les diferents maneres d'aprendre
- Una lectura crítica de les àrees i un ús adequat del continguts

Utilitzar de forma crítica les TIC

Els elements principals que conformen aquesta competència són:

- L'habilitat per cercar, estructurar i comunicar informació de manera cooperativa
- La creació d'entorns virtuals per facilitar la participació i la comunicació
- La gestió de la informació personal i del grup

Ésser capaç d'acompanyar i facilitar processos de millora

Els elements principals que conformen aquesta competència són:

- La disposició a comprendre diferents contextos i a adequar la intervenció formativa a l'especificitat de cadascun
- L'ús de procediments per bastir el centre amb les eines per dur a terme processos reflexius de forma autònoma
- L'acompanyament i el guiatge en el procés formatiu, identificant tasques i funcions, així com la planificació i execució del projecte de millora

Condicions per formar part d'un equip

- Compromís per un mínim de 4 anys
- Tenir una àmplia experiència docent
- Haver participat en processos d'innovació educativa o estar en disposició de fer-ho
- Assumir formar-se mitjançant un procés d'autoformació col·lectiva

Formació del personal formador identificada en estadis

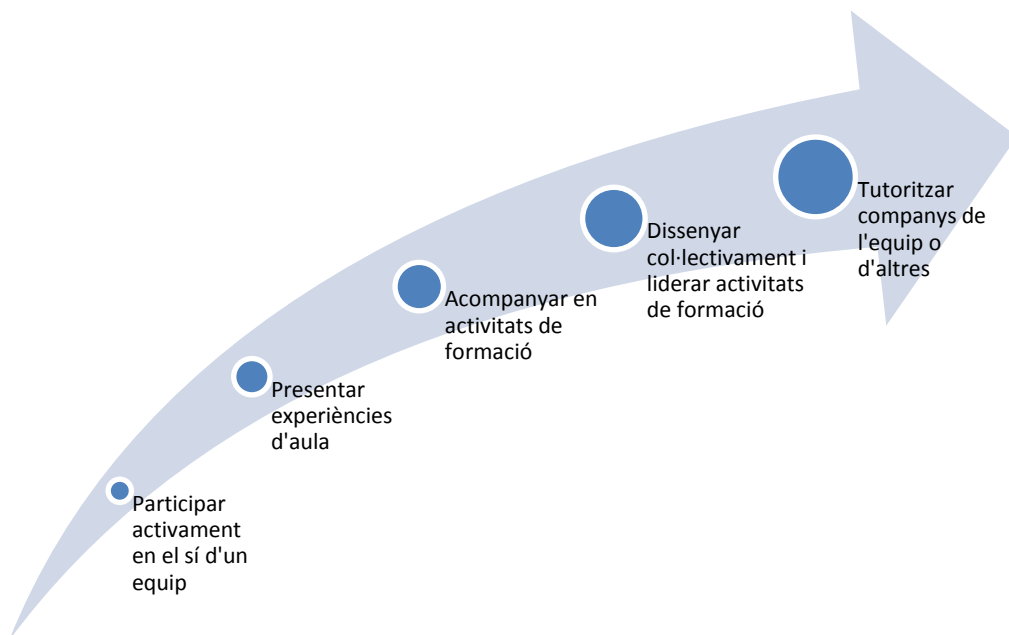
- **El primer estadi** comporta participar activament en el si d'un equip: analitzar les pràctiques que es presenten, conèixer i emprar bibliografia específica, autoanalitzar la pròpia pràctica a la llum del marc teòric construït.
- **El segon estadi** implica incrementar la implicació i el compromís amb el grup: la participació activa en la presentació a l'equip d'una experiència pròpia d'aula, fet que suposa haver d'explicitar el marc referencial del qual es parteix i, alhora, fer un esforç de selecció, organització i presentació de la informació. Aquest procés comunicatiu serveix tant per consolidar l'aprenentatge de la persona que ho prepara, com per el de tot el col·lectiu.
- **El tercer estadi** suposa acompanyar a una persona formadora amb experiència a desenvolupar una activitat de formació. Requereix una implicació activa en l'anàlisi de les sessions i capacitat per fer propostes que permetin regular el procés formatiu. La tasca de modelatge i de formació que exerceix la persona amb experiència i

Institut de Ciències de l'Educació

l'observació crítica de la persona menys experta solen ser potents elements de formació, tant individual com per a tot el grup, quan l'experiència viscuda és analitzada en el seu si.

- **El quart estadi** implica haver assolit autonomia en el disseny i la concreció d'una activitat de formació. Comporta la capacitat per llegir i analitzar el context d'on prové la demanda i l'expertesa en determinar els continguts i les estratègies més adients.
- **El cinquè estadi** comporta saber tutoritzar i acompanyar en el desenvolupament d'una activitat de formació a personal formador novell, pertanyent al mateix equip o a d'altres.

Els estadis descrits no suposen un itinerari estricte pel qual hi ha de transitar tothom. Al contrari, significa un marc de referència comú al qual adaptar-s'hi, en funció de l'especificitat de cada equip i de les persones que l'integren. Serveix de pauta per determinar com s'arriba a ser formador/a de l'ICE de la UAB i per evitar caure en el parany de pensar que, sense preparació prèvia, es pot esdevenir un/a formador/a competent. L'itinerari descrit permet instituir la figura de l'**aprenent** i la de l'**oient**. En els darrers anys, i fruit de l'enorme complexitat de les demandes, s'ha començat a promoure aquesta darrera figura a qui se li dóna acollida en funció del seu interès i potencial futur.

Institut de Ciències de l'Educació***Curs destinat a capacitar personal formador***

Aquest curs, concebut amb un enfocament generalista, pretén enfortir les competències de formadors i formadores que s'inicien en aquesta tasca. Es planteja amb un doble objectiu: garantir el relleu generacional del personal formador de l'ICE de la UAB, accelerant la trajectòria formativa que es porta a terme en el si dels equips, i contribuir a la capacitat professional de persones formadores que treballen arrelades en diferents territoris.

Amb una durada de **75 hores**, consta de 3 parts ben diferenciades:

- **Formació presencial** de 40 h. Pretén dotar al professorat formador novell de les competències necessàries per esdevenir formador/a.
- **Acompanyament a un/a professor/a expert/a** de 15 h. en una activitat de formació.
- **Anàlisi, reflexió i tutorització de les pràctiques** de 20 h de durada, 14 de les quals són d'activitat personal no presencial.

Temporització: oferta anual durant 3 anys, després de fer-ne la pertinent revisió.

Reforçament dels vincles entre formació, innovació, recerca i transferència

Tot i que els diferents equips tenen vincles amb la recerca, caldria fer passos endavant en la línia d'enfortir el discurs institucional i avançar cap a una major integració dels diferents equips. Per aquesta raó, es proposa la creació d'un seminari interequips i internivells, relacionat amb les apostes estratègiques de l'ICE de la UAB, entès com un "espai híbrid", capaç de connectar el coneixement pràctic i l'acadèmic.

Aquest seminari, que començaria a funcionar durant el curs 2011-12, del qual ja s'ha creat el primer embrió, integraria personal universitari, vinculat a la recerca, juntament amb mestres d'educació infantil i primària i professorat de secundària, especialment relacionats amb la innovació. El seu objectiu és avançar en la definició i concreció d'un discurs compartit i la posterior definició de les línies d'actuació en el camp de la formació del personal formador. Es tracta de combinar el manteniment de l'actual estructura dels equips, la diversitat de la qual n'és la seva principal fortalesa, amb línies de treball que enforteixin la unitat d'acció del conjunt dels equips i els vincles amb la recerca.

A més, es fa necessari posar un major èmfasi en la capacitat de transferència al sistema educatiu de la tasca que porten a terme els diferents equips de l'ICE. Tot i que bona part de les activitats formatives d'oferta pròpia que formen part de la programació anual de l'ICE de la UAB són una mostra del treball que desenvolupen els equips, caldrà tenir en compte la seva capacitat de transferència a l'hora de dissenyar-les i d'avaluar-ne la seva eficàcia, buscant indicadors que vagin més enllà de la satisfacció personal i ens ajudin a determinar l'impacte que tenen sobre el conjunt del professorat.

Institut de Ciències de l'Educació**TRANSFERÈNCIA AL SISTEMA EDUCATIU****3.2. Definició i difusió del model d'aprenentatge centrat en la persona que aprèn i en la integració de les TIC**

L'aposta europea per un aprenentatge competencial que prepari l'alumnat per afrontar els reptes que suposa viure en el segle XXI, integrada, més tard, tant en els plantejaments de la LOE com en els de la LEC, ha donat a l'ICE de la UAB l'oportunitat d'adoptar com a objectiu comú d'una gran part dels equips el canvi metodològic a l'aula, prenent com a referent les competències. L'enfocament competencial, en centrar l'atenció en la capacitat d'actuació i en la transferència dels aprenentatges a situacions noves i imprevisibles, obliga a revisar què s'aprèn i com s'aprèn. Tanmateix, portar a terme aquesta revisió permet entroncar amb els fonaments del socioconstructivisme.

Per altra banda, el creixement exponencial de les TIC i la seva incorporació a l'aula han fet necessari plantejar quin és el paper que els correspon jugar en els processos de construcció del coneixement. La necessitat de donar-hi resposta, ha permès fer confluïr ambdós plantejaments – el de l'enfocament competencial i el de la integració de les TIC a l'aula- fins al punt que ha esdevingut un dels principals reptes de formació del personal formador. Propiciar formes d'aprenentatge autònom i indagatiu, centrades en la construcció de significats dialogats i compartits, en el desenvolupament dels quals les TIC hi juguin un paper mediador i no de centralitat, ha esdevingut una aposta institucional.

Institut de Ciències de l'Educació

Per què aquesta aposta?

- Perquè parteix de preocupacions comunes i compartides per gran part dels equips.
- Perquè dóna resposta a la necessitat de trobar metodologies inclusores i de lluita contra el fracàs escolar, dotant els equips ICE d'un propòsit ètic que omple de sentit el desenvolupament de la seva tasca professional.

Fonaments del model

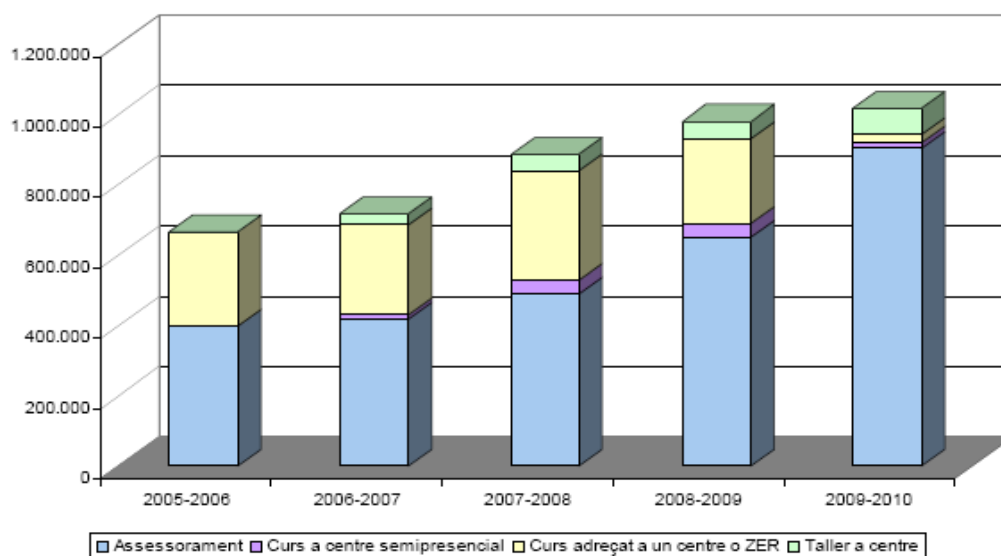
- La defensa d'un entorn d'aprenentatge reflexiu, crític i suggestiu, on l'alumnat s'apropia de continguts significatius i amb rellevància social, alhora que se sent part implicada en el procés.
- La concepció de l'aprenentatge com a quelcom que es construeix a partir dels coneixements previs i del diàleg (mediat amb diversitat de representacions) amb el professorat, amb els companys i companyes i amb altres agents.
- La utilització deliberada d'instruments i tecnologies per tal de garantir el seu domini, així com millorar la comunicació i fomentar en l'alumnat l'interès, la curiositat i l'afany d'aprendre.
- L'evidència de que raó i emoció es potencien i limiten mútuament i de que els processos d'aprenentatge impliquen a tota la persona: sentiments, interessos, valors personals i culturals, cognició...
- La constatació de que les persones aprenen en comunitat.

3.3. Definició i difusió d'un model de formació en centre dissenyat per impulsar canvis en els col·lectius docents

La tercera aposta estratègica consisteix en consolidar un model de formació dissenyat per impulsar i consolidar el canvi. Si tenim en compte que l'assessorament a centre s'ha anat convertint en la modalitat de formació més generalitzada en els PFZ, tal i com es desprèn del gràfic adjunt, es comprèn que definir un model d'intervenció en centre esdevingui una preocupació prioritària per bona part dels equips de l'ICE de la UAB.

Institut de Ciències de l'Educació

Hores de formació en centre per modalitats (PFZ)

Font: Generalitat de Catalunya. Avaluació del Pla Marc de Formació. 2005-2010

Les claus d'aquest model són:

- La defensa del centre educatiu com a institució cultural on el professorat exerceix com a professional crític.
- L'aposta per estratègies formatives vinculades a la pràctica: modelitzar, qüestionar, incentivar, reconèixer i donar valor a les experiències que el professorat porta a terme.
- La aplicació d'una metodologia d'intervenció que parteix de l'aula per retornar a l'aula, enriquint la pràctica amb el bagatge de la formació.

En definitiva, una intervenció formadora pensada per enfortir els equips de centre i els projectes educatius, apoderant-los i capacitant-los per prendre decisions, alhora que promou el lideratge compartit, de manera que cada vegada el centre depengui menys de l'empenta i l'entusiasme d'una persona en concret o necessiti anar de la mà de la persona formadora per a consolidar els canvis.

Institut de Ciències de l'Educació**4. Línies d'actuació. 2011-2013*****Objectius estratègics***

- Contribuir, des de la formació, a la introducció de les millores pedagògiques necessàries per incrementar la qualitat del sistema educatiu, fomentar l'èxit escolar i preparar l'alumnat per continuar aprenent al llarg de la vida.
- Incrementar el nombre de personal formador capacitat per fer intervencions qualitatives en els centres.

Objectius específics

- Formalitzar, enfortir, compartir i divulgar entre els diferents equips un model de construcció social del coneixement amb eines digitals que pugui ser identificat com a propi de l'ICE i com a referent de qualitat.
- Dotar d'eines i recursos digitals a tot el personal formador
- Formalitzar, enfortir, compartir i divulgar entre els diferents equips un model d'intervenció en centre dissenyat per donar suport als equips docents i els projectes educatius
- Augmentar el nombre de persones formadores, garantir el relleu generacional i incrementar la formació en centre.
- Potenciar les sinèrgies i la connectivitat entre equips

5. Consideracions i propostes

Tot i la intensa activitat realitzada per l'ICE de la UAB en l'àmbit de la formació del personal formador, és palès que l'activitat formativa no sempre es desenvolupa en condicions adequades. Caldria reconèixer la figura de la persona formadora amb una **acreditació específica**, ja que esdevenir un/a formador/a competent ni s'improvisa, ni n'hi ha prou amb ser un/a bon/a docent. Convindria emprendre polítiques de reconeixement de l'especificitat d'aquesta tasca i dels itineraris que cal recórrer.

Tanmateix caldria arbitrar un sistema flexible que combini mitges jornades, llicències per estudis, col·laboracions parcials i altres recursos, gestionats des dels ICE, per tal d'integrar la reflexió sobre la tasca quotidiana i la formació com a element del perfil professional dels i les educadores.

Finalment, el sistema educatiu s'hauria de dotar de més temps per a la reflexió conjunta. Temps dins de l'estructura global del centre i temps dins de l'horari personal del professorat, integrant la formació permanent com una característica del disseny dels centres escolars i del perfil del professorat.

ICE de la UAB
Comissió de Formació del Personal Formador
Febrer de 2011